

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
THE MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN**

**Л.Н.ГУМИЛЕВ ағ. ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени Л.Н.ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY**

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ 20-жылдығына және экономика ғылымдарының докторы, профессор, ХАА және Ресейлік Жаратылыстану Академиясының академигі, «Қаржы» кафедрасының меңгерушісі Садвокасова Куляш Жабыковнаның 60-жас мерейтойына арналған «Жаңа нақты жаһандық жағдайда Қазақстан Республикасының қаржы-несие жүйесінің дамуы»

Халықаралық ғылыми- тәжірибелік конференциясының

ЕҢБЕКТЕРІ

ТРУДЫ

Международной научно-практической конференции

«Развитие финансово-кредитной системы Республики Казахстан в условиях новой глобальной реальности», посвященную 20-летию ЕНУ им. Л.Н.Гумилева и 60-летию доктора экономических наук, профессора, Академика МАИН и Российской Академии Естествознания, заведующей кафедрой «Финансы» Садвокасовой Куляш Жабыковны.

WORKS OF THE

international scientific- practical conference

"Development of the financial - credit system of the Republic of Kazakhstan in the new global reality", dedicated to the 20th anniversary of L.N. Gumilyov ENU and the 60th anniversary of Sadvokasova Kulyash Zhabykovna, doctor of economic sciences, professor, IA academician, academician of the Russian Academy of Natural Sciences and head of the department "Finance".

1 часть

Астана – 2016

Л.Н.ГУМИЛЕВ ат. ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени Л.Н.ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

Л.Н. ГУМИЛЕВ ат. ЕҰУ ЖАНЫНДАҒЫ ЗАМАНАУИ ЗЕРТТЕУЛЕР ИНСТИТУТЫ
ИНСТИТУТ СОВРЕМЕННЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ ЕНУ имени Л.Н.ГУМИЛЕВА
IMS OF LN GUMILYOV ENU

ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕР ИНСТИТУТЫ
ИНСТИТУТ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ
ECONOMIC RESEARCH INSTITUTE

Орынбор мемлекеттік университеті
Оренбургский государственный университет
Orenburg State University

Пенза мемлекеттік университеті
Пензенский государственный университет
Penza State University

Тыва мемлекеттік университеті
Тувинский государственный университет
Tuvan State University

БМУ бизнес пен технология менеджменті институты
Институт бизнеса и менеджмента технологий БГУ
School of business and management of technology of BSU

Ресей халықтар достығы университеті
Российский Университет дружбы народов
Peoples' Friendship University of Russia

ТРУДЫ

Международной научно-практической конференции

«Развитие финансово-кредитной системы Республики Казахстан в условиях новой глобальной реальности», посвященную 20-летию ЕНУ им. Л.Н.Гумилева и 60-летию доктора экономических наук, профессора, Академика МАИИ и Российской Академии Естествознания, заведующей кафедрой «Финансы» Садвокасовой Куляш Жабыковны.

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ 20-жылдығына және экономика ғылымдарының докторы, профессор, ХАА және Ресейлік Жаратылыстану Академиясының академигі, «Қаржы» кафедрасының меңгерушісі Садвокасова Куляш Жабыковнаның 60-жас мерейтойына арналған «Жаңа нақты жаһандық жағдайда Қазақстан Республикасының қаржы-несие жүйесінің дамуы»

Халықаралық ғылыми- тәжірибелік конференциясының

ЕҢБЕКТЕРІ

WORKS OF THE

international scientific- practical conference

"Development of the financial - credit system of the Republic of Kazakhstan in the new global reality", dedicated to the 20th anniversary of L.N. Gumilyov ENU and the 60th anniversary of Sadvokasova Kulyash Zhabykovna, doctor of economic sciences, professor, IA academician, academician of the Russian Academy of Natural Sciences and head of the department "Finance".

ӘОЖ 336.13.012.24 (574)

УДК 336.13.012.24 (574)

ББК 65.9.(5каз)я431

«Жаңа нақты жаһандық жағдайда Қазақстан Республикасының қаржы-несие жүйесінің дамуы» Халықаралық ғылыми- тәжірибелік конференциясының еңбектері- Астана: Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2016 .-374 б.

Труды международной научно-практической конференции «Развитие финансово-кредитной системы Республики Казахстан в условиях новой глобальной реальности», Астана: Евразийский национальный университет им.Л.Н.Гумилева, 2016.-374с.

Works of the international scientific- practical conference "Development of the financial - credit system of the Republic of Kazakhstan in the new global reality", - Astana: L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2016.-p.374.

Редакция алқасы:

САПАРОВА Б.С.– төрағасы, э.ғ.к., Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ «Қаржы» кафедрасының профессоры

КУЧУКОВА Н.К. - төраға орынбасары, э.ғ.д., ХАА академигі, РЖА академигі, Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ «Қаржы» кафедрасының профессоры

САДВОКАСОВА К.Ж. – э.ғ.д., профессор , ХАА академигі, РЖА академигі, Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ «Қаржы» кафедрасының меңгерушісі

АХМЕТЖАНОВА С.Б.- э.ғ.д., профессор, Ғылыми экономикалық сараптама орталығының директоры, Экономикалық зерттеулер институты

СЫДЫҚНАЗАРОВ М.Қ.- ф.ғ.к., саясаттану PhD, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ жанындағы Заманауи зерттеулер институтының директоры

КОРОЛЕВ Ю.Ю. – э.ғ.к., доцент, БМУ Бизнес пен технология менеджменті институтының «Бизнес-администрирование» кафедрасының меңгерушісі

ПАРУСИМОВА Н.И. – э.ғ.д., профессор, Орынбор мемлекеттік университетінің «Банковское дело и страхование» кафедрасының меңгерушісі

КУЗНЕЦОВА Т.Е. - э.ғ.к., доцент, Пенза мемлекеттік университетінің кафедрасының меңгерушісінің орынбасары

ДОНГАК Ч.Г. - э.ғ.к., доцент, Тыва мемлекеттік университетінің «Экономика и менеджмент» кафедрасының меңгерушісі

ЖАМИЕВА А.Е. –хатшы, экономика магистрі, Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ «Қаржы» кафедрасының аға оқытушы

ISBN 978-601-7121-74-7 (ч.1)

ISBN 978-601-7121-71-6 (общ.)

УДК 336.13.012.24 (574)

ББК 65.9.(5каз)я431

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2016

© Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, 2016

высоким качеством кредитного портфеля и т. д.

Это вполне реалистичный сценарий, так как, по мнению экспертов, казахстанский рынок более не представляется интересным зарубежным финансовым институтам, как в годы бурного роста начала прошлого десятилетия.

Примером процесса интеграции в банковской системе Республики Казахстан является завершение в 2015 году двух крупнейших сделок - слияние Казкоммерцбанка и БТА, а также объединение Альянс Банка, Темірбанка и ForteBanka, что в итоге сократило количество БВУ в стране до 35. Переход Нацбанка на режим инфляционного таргетирования и отпуск в «свободное плавание» тенге - также одно из ключевых изменений в банковском секторе республики 2015 году.

Для выбора оптимальной стратегии, сочетающей в себе перспективу получения максимально большой прибыли при ограничении риска банка, существует ряд традиционных подходов, основанных на соответствии различных комбинаций факторов, характеризующих конъюнктуру рынков. Банкам Республики Казахстан предстоит в условиях жесткой конкуренции определять стратегию своего развития, позволяющую не просто укреплять свои позиции, но и эффективно дифференцироваться от своих конкурентов.

Литература

1. Банковская система Республики Казахстан. Электронный ресурс. Режим доступа: http://otherreferats.allbest.ru/bank/00083498_0.html
2. Банки второго уровня в Республике Казахстан. Электронный ресурс. Режим доступа: http://revolution.allbest.ru/bank/00046747_0.html
3. Обзор банковского сектора Республики Казахстан. Аналитическая служба РФЦА. Алматы, 2014
4. Жаналинов Б.Н. Банковский сектор Республики Казахстан на современном этапе. Электронный ресурс. Режим доступа: http://ksu.edu.kz/files/folder/folder/podp_zhanalinov_2-2015.pdf
5. Текущее состояние банковского сектора Республики Казахстан. По данным КФН при Национальном банке РК. –Алматы, 2015
6. Ренкинг банков Казахстана 2015. Электронный ресурс. Режим доступа: http://prodengi.kz/lenta/renking_bankov_kazahstana_2015/#hcq=j4ORyHр
7. ТОП-10 банков Казахстана консолидирует 88% рынка розничных вкладов, 23 банка в секторе имеют долю рынка менее 1%. Электронный ресурс. Режим доступа: <http://bankir.ru/novosti/20141007/top-10-bankov-kazahstana-konsolidiruet-88-rynka-roznichnykh-vkladov-23-banka-v-sektore-imeyut-dolyu-rynka-menee-1-10088858/>

УДК 347.7

АЛКОГОЛЬ ӨНІМІ НАРЫҒЫН МЕМЛЕКЕТТІК ҚАРЖЫЛЫҚ РЕТТЕУ

Бекболсынова А.С.

ЕНУ им.Л.Гумилева, Астана, Казахстан

Әлемдік тәжірибеде мемлекет алкоголь нарығының дамуына көңіл бөлетіні белгілі. Негізінен мемлекеттік реттеу шаралары әкімшілік және экономикалық шаралары әкімшілік, атап айтқанда, алкогольге баға белгілеуді, өндірісін бақылауды, сату орындары мен уақытын шектеуді қолдану жолымен жүзеге асырылады.

Қазақстанда алкоголь нарығы «Этил спирті мен алкоголь өнімінің өндірілуін және айналымын мемлекеттік реттеу туралы» салалық Заңмен реттеледі, мұнда осы саладағы бақылау бойынша уәкілетті орган деп салық комитеті белгіленген.

Алкоголь саласы жоғары табысты болып табылады және тиісінше теріс пиғылды кәсіпкерлер заңсыз өнім өндірудің де, сол сияқты алкоголь сатудан алынған табыстарды жасырудың да әртүрлі тәсілдерін пайдаланады.

Бүгінгі таңда алкоголь өнімі нарығында:

- 205 этил спирті мен алкоголь өнімін өндіруші;
- шамамен 1500 алкоголь өнімін көтерме саудада және 46000 бөлшек саудада өткізуші тіркелген;
- 58,0 млн. дал алкоголь өнімі өндірілген;
- 2013 жыл ішінде алкоголь өнімін өндіру бойынша акциз түсімі 24,2 млрд. теңгені немесе жалпы салық түсімдерінің 0,7% құраған[1].

Сонымен қатар, салық органдары алкоголь нарығын әкімшілендіруді және мемлекеттік бақылауды жүзеге асыруға тұрақты көңіл береді.

Осы саладағы мемлекеттік бақылау нәтижесінде этил спирті мен алкоголь өнімін өндірушілер саны 2008 жылдан бастап 95 зауыттан 66 зауытқа дейін қысқарды сипат алған кәсіпорындар өз қызметін тоқтатты.

Қолданылып отырған шаралар нәтижесінде соңғы екі жыл ішінде алкоголь өнімінің өндірісі мен айналымы саласындағы құқық бұзушылықтар үшін құқық қорғау органдарымен бірлесіп;

- 8 млн.литр алкоголь өнімі алып қойылды;
- 7,9 млн. дана қолдан жасалған ЕБТ алып қойылды;
- 1,9 млрд. теңге сомасында айыппұл салынды;
- өндірушілердің 31 лицензиясы жойылды;
- өндірушілердің 31 лицензиясы ауқытша тоқтатылды [2].

Өкінішке қарай, көлеңкелі айналымның болуына байланысты бүгінгі күнде біз қолданып отырған барлық шаралар заңсыз өнім айналымын жеткілікті дәрежеде қамтымайды.

Сарапшылардың әртүрлі бағалаулары бойынша, Қазақстанда алкоголь өнімінің заңсыз айналымының үлесіне нарықтың шамамен 25% келеді. Экономикасы ауыспалы елдерде спиртті ішімдіктерді заңсыз сату көлемі, сарапшылардың бағалаулары бойынша, алкоголь нарығының шамамен 30-35%, дамыған елдерде 20% құрайды.

Бөлшек сауда субъектілерінің қатысты жүргізілген талдау да көлеңкелі айналымның бар екендігін көрсетеді. Талдау салық органдарының ақпараттық жүйелерінде электронды түрде жазып берілетін алкоголь өніміне ілеспе жүкқұжаттардың негізінде жүргізілді.

Талдау көрсеткендей, субъектілердің үштен бірі лицензиясы бола тұра алкоголь өнімін өткізбейді, енді бірі күніне өткізу көлемі бір литрден аспайды, бұл меніңше, шындықтан алшақ жатыр. Одан басқа, көтерме сауда ұйымдарының қызметіне мониторинг көрсеткендей, алкогольді көтерме сатумен айналысатын 1500 тұлғаның 241 (16%) залалды, 661 көтерме сатушы бойынша салық жүктелімінің коэффициенті 5%-дан төмен. Сонымен қатар:

- өндірістік қуаттың төмен жүктелімі;
- этил спирті мен алкоголь өнімін есепке алудың ескірген жүйелері;
- есепке алу-бақылау таңбаларын сәйкестендіру проблемалары және оларды айқындау аспаптардың жетілдірілмеуі;
- заңды өнім шығаруды қамтамасыз ету үшін экономикалық шаралардың болмауы сияқты өнім шығаруды қамтамасыз ету үшін экономикалық шаралардың болмауы сияқты бірқатар айқын проблемалар да бар

Күшті алкогольді ішімдіктерді өндіру саласында проблемалар ерекше ушығып тұр. Қазіргі уақытта Қазақстанда арақ өндірумен 18 спирт –арақ, 16 арақ зауыты айналысады, мұнда өндірістің негізгі үлесі (80%) 3-4 кәсіпорындарға келеді. Зауаттардың жалпы санының қалған 70% қолында бар арақ өндіру қуатының 40% азын паудаланады [3].

Бұл фактілер есепке алынбаған өнім өндіріледі деп санауға негіз болады, өйткені зауыт ресурстарының 40% азын пайдаланып, ұзақ жылдар бойы қызметін жүзеге асыру мүмкін емес.

Көлеңкелі айналымды қысқарту шараларымен қатар, тез арада шешімін табуы талап ететін маңызды міндеттердің бірі күшті алкогольді ішімдіктердің шектен тыс тұтыну болып табылады, бұл қоғам үшін жағымсыз әлеуметтік-экономикалық салдарларға әкеп соқтырады.

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының (ДДҰ) зерттеу деректері көрсеткендей, 188 елдің рейтингісінде Қазақстан алкоголь тұтыну деңгейі бойынша 34 орынға ие болған. ДДҰ деректері бойынша Қазақстанның азаматы жылына шамамен 11 литр арақ ішеді, бұл Орталық Азия өңірінде ең жоғары көрсеткіш болып табылады.

Одан басқа, бүгінгі күнде алкоголь өнімі, бірінші қажетті өнім болмаса да, елдің көптеген сауда орындарында кедергісіз сатылады, бұл халықтың спиртті ішімдіктерді тұтынуға еркін қол жеткізуі үшін жағдай тудырады. Оның үстіне, алкоголь өнімін жоғары деңгейде тұтыну Қазақстанның халықаралық беделіне және ішкі криминогендік жағдаяттарға до әсер етеді.

Құқық қорғау органдарының деректері де бұл проблеманың өзектілігін растайды. Соңғы бес жылда адамдар алкогольге мас күйде жасаған қылмыстар екі есеге көбейген, 13 мыңнан аса фактірелді құраған, 330,0 мың алкогольге мас күйде автокөлік құралдарын айдаған жүргізушілер ұсталған. Олар 1,8 мың жол-көлік оқиғаларын жасаған, нәтижесінде 494 адам қаза болған, ал 2,5 мың адам әртүрлі зардаптар шеккен.

Халықаралық тәжірибе көрсеткендей, Францияда алкоголь сатуды жүзеге асыратын сауда дүкендерінің саны 3,0 мың тұрғынға 1 дүкен есебінен белгіленеді. Норвегияда бір дүкен 30 мың

адамға, Испанияда -15,9 мың адамға, Финляндияда - 6,3 мың адамға, Швецияда - 4,5 мың адамға, ал Қазақстанда – 400 адамға келеді. Көптеген елдерде спиртті ішімдіктерді сатуға уақыт бойынша шектеу белгіленеді.

Ашылу сағаттарының және сату күндерінің өзгерісін зерттеу көрсеткендей, дүкендердің жұмыс уақыты ұзарған кезде алкоголь тұтыну кебейеді және қысқарған кезде төмендейді. Арақ дүкендердің сенбі күндері жабудан кейін Швецияда алкогольге мас күйдегі тұтқындау саны 10% төмендеген. Норвегия мен Францияда да осыған ұқсас нәтижелер болған[4].

Осыған байланысты, әлемдік тәжірибе көрсеткендей, күшті ішімдіктерді тұтынуды қысқарту шараларының бірі акциз ставкаларын көтеру жолымен алкоголь құнын өсіру болып табылады. Осы мақсатқа Қазақстанда 2014 жылдан 2016 жылға дейін арақ өніміне акциз ставкасын 3 еседен аса 100% спирттің 1 литріне 500 теңгеден 1600 теңгеге дейін кезең-кезеңмен көтеру кезделеді[5].

Осылайша, халықаралық тәжірибені зерделеу көрсеткендей, көптеген елдер тиімді мемлекеттік реттеу үшін нарық субъектілерінің қызметін егжей-тегжейлі регламенттеуге негізделген алкоголь нарығына қатысушыларды жүйелендіруге, осы саладағы бұзушылықтар үшін қатаң және тұтынудың нақты өлшемдерін қалыптастыруға баса назар аударады.

Салық қызметі органдарының тәуекелдерді басқару жүйесін қолдану мақсаты жоғары тәуекел салаларға назарды шоғырландыру және қолда бар ресурстарды тиімді пайдалануды қамтамасыз ету, сондай-ақ этил спирті мен алкоголь өнімінің айналымы саласындағы бұзушылықтарды анықтау мүмкіндіктерін арттыру болып табылады.

Әдебиеттер:

1. А.Скаков. О мерах по государственному регулированию рынка алкогольной продукции //2014.- №2-3.- С81-82.
2. Интернет ресурс. www.stat.kz.
3. Интернет ресурс. www.kgd.kz
4. Е.Б. Шувалова. Налоговые системы зарубежных стран: Учебное пособие. М.:Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2010-124с.
5. Закон РК “О налогах и других обязательных платежах в бюджет» (Налоговый кодекс) №209-ІІ от 10ю12ю08г. (по состоянию на 1.01.16г)

ӘОЖ 336.711.2

ӘР-ТҮРЛІ ЭКОНОМИКАЛЫҚ МЕКТЕПТЕРДІҢ АҚША-НЕСИЕ САЯСАТЫНЫҢ ТРАНСМИССИЯЛЫҚ МЕХАНИЗМІНЕ СИПАТТАМА

Бердигалиева А.Е. «Қаржы» мамандығының 2–курс магистранты,
Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана қаласы,

Ақша-несие саясатының трансмиссиялық механизмі (әрі қарай ТММ) экономиканың ұйымдастырылуы мен іске асырылуына ықпал ететін канал болып саналады. Бұл каналдар ақша билігінің шешім қабылдауынан бастап, кері байланысты қамтитын экономиканың нақты секторына ақшалай талықсытпаның әсер ету механизмдеріне дейін қамтиды, яғни ақша-несие саясатының аясындағы асырылған шаралардан кейінгі экономикадағы жағдайлардың өзгеруіне ақша биліктерінің ықпал етуі.

Табыстама механизмінің құрылымы ақша-несие саясатындағы өзгерістерді табыстайтын макроэкономикалық айнымалылар тізбектерінен тұрады, және нақты шарттарға, экономикалық субъектілердің қылықтарының ерекшеліктеріне, елдің қаржылық жүйесінің құрылымына және ақша-несие саясатының әдістеріне байланысты.

Алғашқы рет ақша-несие саясатының трансмиссиялық механизмі туралы кейнсиандық талдауда айтылды. Дж.М.Кейнс трансмиссиялық (табыстамалы) механизмі деп ақша ұсынысы арқылы экономикалық белсенділікке әсер ететін айнымалылар жүйесін атаған.

Оның ойынша ақша-несиелік реттеу және ақша ұсынысы көлемінің өзгерісі ұдайы өндіріске тек инвестициялық іс-әрекетіне әсер ету арқылы әсер етеді деп есептеді, және тек ол ақша нарығындағы психологиялық жағдайды пайыз нормасын түсіру арқылы өзгерткен жағдайда әсер еткенде. Кейнс экономикалық белсенділік талдауы жөніндегі жұмысын 1936 жылы жарыққа шығарды, бірақ экономистер арасында оның көзқарасының әйгілілігінің шыңы 1950-1960 жж басында жетті, ол кезде экономистердің көпшілігі оның дәлелдемелер жүйесін қабылдаған болатын[1].